

bandolerisca de Pau Gibert (mj. S. XVIII), reco. a l'Espluga de F.: «un home *facinerós* / que n'és pràctic en les armes», MilàF (*Romlo.*, 123.2); «en aquella cova / hi ha un *facinerós* / que a la gent que passa / los dóna la mort: / un colp de pistola / y un 'Déu te perdó'» (cita de Careta, *Barbr.*, 165); *facinorosament* mall. 1469, *BSAL*, 1894, 45 (*AlcM*).

Fàcil [c. l'a. 1400], pres del ll. *facilis* 'que es pot fer', 'fàcil': «esta opinió, com de hòmens doctes, és *fàcil*, aguda, breu ---», OPou (*TbPu.*, 148); *AlcM* en cita exs. del *Somni* de BMetge i del BOLiver; no sembla que ni *fàcil* ni *fàcilment* vagin ser usats per Llull (car l'ex. de l'últim en *Blanq.*, § 2 (NCl. I, 33) pertany a la part modernitzada i Ramon usava *lleu* adv. amb aquest sentit), però *facilitat* es troba en el S. xv (*DAG.*), i *AlcM* en cita exs. d'aquest segle i de fi del xiv; *facilesa*; *facilitar* [c. 1600, *AlcM*]; *facilitació*; *facilitari*; amb el valor secundari de 'babau, fàcil d'enganyar', *fàcil* s'usa a Tortosa (Moreira) i potser com a importació d'un cultisme occità, car el prov. mod. *facile*, igual que el fr. colloquial *facile*, han pres el significat (ja S. XVIII) de «indulgent, faible» i «faible, mou, imbécile», respectivament (*FEW* III, 358b), i en tot cas d'aquests ha de ser manllevada la forma local *facillo*, que els seus corresponents de Pineda donaren a *AlcM* amb la definició «curt d'enteniment, beneïtó».

Facultat 'capacitat de fer una cosa' (sovint abans 'la de pagar') [mj. S. xv, *Curial* i doc. de 1475, amb variant *fegoltat* 1455, *AlcM*]: «*meatus auditorius* --- se partex en molts altres, per los quals passa a la *facultat* del ohir», OPou (*TbPu.*, 257); prengué d'hora l'acc. especial d'«ensenyament superior, o universitari, de qualsevol saber» (Eiximenis, *AlcM*)⁴ d'on modernament 'cada una de les grans divisions d'una universitat' [Belv.]; *facultatiu* [Belv.], especialment després «persona que té un títol atorgat per una *Facultat* o Escola superior» (Fontserè, *CiFiNat.*, p. 234 i gloss.) i més estrictament 'metge titulat' (NOLLER, *La Febre d'Or*, etc.); *facultar* [NOLLER, ib.].

Difícil [Llull, BMetge], pres del ll. *difficilis*, id., negatiu de *facilis* (amb *dis-* i degradació de la vocal breu tornada interna): «és *difficil* causa e quasi impossible», doc. ross. de 1384, així com en Busa-N. C-II-1; *difficilment* en Alb. de Bretanya, 596 (*InvLC*); *difficultat* [1337, *AlcM*, i doc. de 1374, *InvLC*; S. xv, *DAG.*, Busa-N., 1507, C-II-1]; *difficultós* [c. 1500, I. de Villena]; *difficultosament* [Busa-N., 1507, C-II-1, el qual no registra *difficultós*, però sí *difficil* usat adverbialment, ço que havia estat usual per aquell temps]; *difficultar* [Belv.].⁵

Factible [1419]: «si vehiets a vós ésser *factible* que us plaés de venir fins ací ---», doc. de Cervera a. 1419 (*BABL* XVII, 17), i en Ausiàs i algun altre autor poc posterior, mentre que JoEsteve imprimí (o deixà imprimir *facibible*); *factibilitat*.

Factor [c. 1400] en el sentit de 'procurador mercantil, negociador d'altri': «negociant / --- / sens guany algú / com fel factor / de son senyor / ---», JRoig (*Spill*, 12669) i ja doc. de 1399 (*AlcM*); «le *factor*: negotiator», OPou (*TbPu.*, 123), pres del ll.

factor, *-toris*, 'el qui fa o opera (alguna cosa)'; *factoria* [1378, 1478, *AlcM*; *factoria*, Lacav.]; *factorial* f. [*Dfa.*], i més recentment l'adj. *factorial* (càlcul *factorial*).

Factura [S. XIV], en el sentit comercial [Belv.] o manufacturer [Lacav.]: no sols és imprudent l'afirmació d'*AlcM* que és pres del cast., car hi ha aproximadament les mateixes raons filològiques per suposar el contrari (que fóra tant o més versemblant en l'aspecte econòmic-històric), sinó que les aparences filològiques són que s'originés a Itàlia [S. XVI, i en el sentit d'obra d'un artesà, ja S. XIV], i que per conducte del català o del francès [1611] vagi passar a Castella; *facturar*, *facturació*. Altrament en lloc de *factura* com a terme manufacturer es deia abans *faedura*, *ures* [1331] —la forma popular paral·lela— i *faedor* en el sentit comercial [Muntaner, S. XV], i aquests són tan freqüents en la nostra documentació dels segles XIV-XV que es té la impressió d'un terme nascut alhora i solidàriament en el món comercial i econòmic català-italià.

El duplicat de *factor*, amb forma hereditària, és *faedor*, substantiu freqüent des de Llull en sentits metafísics; i *faedor* adjectiu de sentit passiu [Descloot]; docs des de 1342 [*AlcM*] i ja abans: «pe<n>yores a lurs deutors --- *fasedores*» en el Cartoral de Vf. de Conflent (fº 10r) escrit el 1324.

«*Faer*, no ha existit mai tal forma verbal (grollera falsificació de Roig i Jalpí).

Faiçó [Llull] del ll. FACTIO, -ONIS, 'acció de fer, d'obrar': abunden des del principi les accs. 'manera de ser (feta) l'aspecte o cara d'una persona', d'on tot seguit en plural 'aire d'una persona', 'faccions'; la primera comença com a singular, així: «un drap on és la Sua faç / --- / e dir-vos-ay Él com la-m dé / --- / en drap volia fer pintar / Sa *faysó*, que pogués gardar / --- / jo encontre lo Salvador / e dix-me que-l drap li prestàs: / posà-l-se tant tost en la fas / e aparegué sus aquí / la Sua fas e-l drap de li», *Lleg. Rim. Sev.* (v. 531); molt més sovint es troba en plural (a causa de la multiplicat d'elements que integren l'aparença d'una persona: boca, nas, ulls...; vestit, capell, cos...); amb caràcter molt ampli i comprensiu, abraçant d'una banda *b*) les faccions, de l'altra *a*) tota característica o manera de ser feta una cosa (cf. el mateix doble versant semàntic en l'angl. *features* i en el fr. *façons*, *factions*):

a) «ab plors, magres *fayçons*, languiments, acusava amor e blaslava», Llull (*Blanq.*, NCl. III, 35.13; XIV, 48.17), «nostres vestiments sien humils; en nostres *fayçons* no haja nulla maestria ni sobrelluïtat, mas tant solament ço que natura hi à posat», id. (id. I, 155.10), «sobrelluïtat d'ornats vestiments, e agensament de *faysons* e desordonats pensaments, fan a hom trencar lo sagrament de matrimoni», id. (*Doctr. Pu.*, 70.11); «veser belles *fayçons* e bells ornaments moven la voluntat a carnals delits e ahontaments, sots rahó de la gran bellea d'aquelles *fayçons* e ornaments», cita de Llull en el *DBal*.

b) «en lo mirall qui és clar pots veer tes *faysons*»,